

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС ПРОЗИ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

Прокопенко Н. М.

Стилістичне дослідження синтаксичної будови мови є одним з основних напрямків української лінгвостилістики.

Стилістичні особливості синтаксису стали предметом дослідження в працях таких визначних мовознавців як О.Потебня, В.Виноградов, І.Білодід, В.Русанівський, В.Ващенко, Л.Мацько, Н.Тоцька та ін. Деякі з них особливий акцент зробили на дослідженні стилістичного синтаксису в художніх текстах. Основні аспекти аналізу стилістичних параметрів синтаксису сформульовано в працях Л.Мацько [1], в академічній «Стилістиці» за ред. І.Білодіда [2] та ін.

Стилістичний синтаксис прози - це сукупність найбільш вживаних синтаксичних конструкцій у художньому мовленні письменників, що забезпечує найбільшу виразність та емоційність тексту, сприяє розумінню та актуалізації змісту.

«Сучасний письменник, на мою гадку, - писав Павло Загребельний, - не має права не знати хоч однієї вдало збудованої фрази у світовій літературі, принаймні за останню тисячу років» [3]. Безперечно, рівень мовної компетенції Павла Загребельного, що передбачає володіння мовою як системою, має максимальні показники свого вираження, це наслідок інтелектуального розвитку та значного досвіду духовно-практичної діяльності. Синтаксис творів Павла Загребельного, зокрема особливості складних багатокomпонентних речень у текстах його романів, до сьогодні мало досліджувались. Тому вивчення специфіки синтаксичних структур у його творах, на наш погляд, є особливо доречним.

Аналізуючи синтаксичну структуру речень, складних синтаксичних цілих прозових творів Павла Загребельного, можна визначити певні стилістичні особливості організації його історичної прози:

- вживання ускладнених синтаксичних конструкцій, що надає реченню особливої виразності, змістовності і служить для емоційно точного зображення характерів героїв;

- актуалізація додаткових смислів вставленими та вставними конструкціями;

- вживання комплексних засобів стилістичного синтаксису, а саме однорідних членів речення, парцеляції та періоду, що виконують у тексті змістопідсилювальну і ритмомелодійну функції;

- використання односкладних, неповних речень;
- семантична варіативність текстотворення (подання паралельно двох текстових масивів);
- вживання багатокomпонентних складних речень з різними видами зв'язку;
- надфразні єдності (композиційно-синтаксичні конструкції, що об'єднують в собі способом сполучникового (сурядного та підрядного), безсполучникового зв'язків кількох речень, фраз і навіть абзаців, які створюють певну гармонійну завершеність, закінченість, конденсованість висловлення щодо його смислового змісту, а також і завершеність структурну, із певною ритмомелодичною, інтонаційною та естетичною організацією [2]).

Великі розгалужені синтаксичні конструкції - найбільш характерна особливість мовностилістичної творчості Павла Загребельного. Центром побудови таких конструкцій є категорія однорідності, що надає мові письменника більшої експресивності, емоційності художнього мовлення, деталізації та сприяє досягненню семантичної глибини висловлення.

Неповні речення різних структурно-граматичних різновидів у його творах відрізняються особливим стилістичним колоритом і мають особливу семантику. Саме з граматичним поняттям неповноти речення пов'язані такі прийоми експресивного синтаксису як парцеляція, еліпсис, приєднання, градація, використання яких у романах Павла Загребельного є стилістично вмотивованим [4].

Письменник вдало використовує парцеляцію як прийом стилістичного синтаксису, що полягає в розчленуванні цілісної змістово-синтаксичної структури на інтонаційно й пунктуаційно ізольовані комунікативні частини - окремі речення. В результаті членування одного речення, переважно складного або досить поширеного, виникає дві частини, з яких основна (більша) є базовою, а менша - парцелятом. Стилiстичний акцент зосереджується саме на парцеляті [5].

Парцеляція як прийом стилістичного синтаксису в художньому мовленні використовується «для створення стилістичних ефектів живомовності, невимушеності, спонтанності спілкування» [6], передусім у тих текстах, мова яких має виразні ознаки роздумів розмовного мовлення, як-от прозова творчість Павла Загребельного.

Підсумовуючи висловлене, можна зробити висновок, що синтаксична організація художнього тексту є важливим компонентом

стилю Павла Загребельного. Естетична функція синтактичних конструкцій і стилістичних фігур його творів полягає у розкритті внутрішнього світу людини, вираженні ідейно-емоційної глибини авторської свідомості, людино- та світовідчуття. Лінгвостилістичне дослідження словесної прозової творчості Павла Загребельного доводить, що стилістичні та експресивні можливості синтаксису - яскраві та безмежні.

Література

1. Мацько Л. І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови: Підручник / За ред. Л.І. Мацько. - К.: Вища школа, 2003. - 462 с.
2. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За заг. ред. акад. І. К. Білодіда. - К: Наук. думка, 1973. - 588 с.
3. Загребельний П.А. Спроба автокоментаря / П.А. Загребельний // Урок української. - 2001. - 11-12. - С. 38-42.
4. Дегтярьова І. Стилїстичний синтаксис української постмодерністської прози // Українська мова. - 2009, № 3. - с.32.
5. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика. Навч. посіб./ К.: Вища шк., 2003. - 311с.
6. Россман В. Техники пунктуації: знак препинання як філософський метод // Вопросы философии. - 2003. - № 4. - С. 68 - 76.
Наук. кер. - Переломова О.С., *д-р філол. наук, проф.*

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 273-275.